

ASEVELVOLLISUUS YHTEISKUNNALLISISSA MERKITYSYHTEYKSISSÄÄN

JUHA MÄKINEN

Kirjoittaja on Maanpuolustuskorkeakoulun Johtamisen ja sotilaspedagogiikan laitoksen professori

TIIVISTELMÄ

Asevelvollisuus herättää usein suuria tunteita, mutta harvemmin sitä pohditaan analyttisesti, kokonaisvaltaisesti ja yhteiskunnallisesti. Ajassamme keskinäisriippuvaisuuksista paljon puhutaan ja kirjoitetaan mutta useimmiten ne jäävät hahmottamatta ja mallintamatta. Tässä artikkelissa esitellään monitieteistä tutkimusasetelmaa ja tutkimusta, jossa yleisen asevelvollisuuden järjestelyt mallinnetaan ja asemoidaan osaksi Suomen koulutusjärjestelmää. Vielä tässä artikkelissa ei niinkään esitellä valmiita empiirisen tutkimuksen tuloksia vaan ennemminkin sitä verkostotutkimuksellista prosessia, jonka avulla pyritään tulevaisuusorientoituneesti kehittämään esimerkiksi yleisen asevelvollisuuden käytäntöjä. Väitän, että tässä kehittämisessä ei voida edetä vain osaoptimoiden eli esimerkiksi yksinomaan varusmiespalvelusta kehittämällä. Muitakin vaihtoehtoisia palvelusmuotoja tulee kehittää. Tämä siksi että näkemyksemme mukaan jatkossakin koko Suomea ja kaikkia kansalaisia tulee puolustaa ja tähän työhön tarvitaan jokaista kansalaista mukaan.

JOHDANTO

Suomen turvallisuus- ja puolustuspoliittisessa selonteossa (2009) korostetaan, että asevelvollisuudella on sotilaallista maanpuolustusta laajempi yhteiskunnallinen vaikutus. Edelleen selonteossa todetaan, miten elämme keskinäisriippuvaisessa maailmassa, jossa muun muassa sisäinen ja ulkoinen turvallisuus kytkeytyvät toisiinsa. Toisaalta Yhteiskunnan turvallisuusstrategiassa (2010) korostetaan, että kansallinen ja kansainvälinen *keskinäisriippuvuus* lisääntyy globalisaation ja erikoistumiskehityksen seurauksena. Valitettavasti se, miten keskinäisriippuvaisuus vaikuttaa esimerkiksi suomalaisen koulutusjärjestelmän sisäisiin ja moniin muihin yhteiskunnallisiin yhteistoimintasuhteisiin, jätetään pääsääntöisesti havainnollistamatta, mallintamatta ja liian usein myös pohtimatta.

Tässä kirjoituksessa edellä mainittuja abstrakteja keskinäisriippuvaisuuksia jäsenetään konkreettiseksi ja käytännölliseksi malliksi Suomesta ja Suomen koulutusjärjestelmästä, johon yleisen asevelvollisuuden koulutusjärjestelmä asemoituu. Suomalaisille ja suomalaisille mallinnetuista asevelvollisuuden merkitysyhteyksistä avautuu puhuttelevia näkökulmia sotilaiden ja kansalaissotilaiden sekä muiden turvallisuus-

toimijoiden kulttuurillisten perusoletuksien työstämiseksi osana yhteiskunnallista *arvokeskustelua*.

TURVALLISUUSPROFFESIOIDEN YHTEYKSISTÄ YLEISEEN ASEVELVOLLISUUTEEN JA SUOMEN KOULUTUSJÄRJESTELMÄÄN

Varusmiespalvelus, naisten vapaaehtoinen asepalvelus ja siviilipalvelus asemoituvat keskeisiksi ja rinnakkaisiksi osiksi Suomen koulutusjärjestelmää (Puolustusministeriö, 2010), jonka ylläpitäminen ja kehittäminen sisältyy opetus- ja kulttuuriministeriön strategisiin tehtäviin (OKM 2012). OKM:n alaisena asiantuntija- ja kehittämisyksikönä toimii opetushallitus (Opetushallitus 2012) laatien kansallisille tutkinnoille opetussuunnitelmien perusteita jäsentäen lisäksi opetuksen arvoperustaa (ks. esim. Valtioneuvosto 2012).

Nykyisin kaikki kansalliset tutkinnot, perusopetuksesta jatkotutkintoihin, sijoituvat eurooppalaisen tutkintojen viitekehyksen (EQF) tasoille (1–8). Eurooppalaisen viitekehyksen mukaisesti kullakin viitekehystasolla osaaminen jakautuu vaadituiksi tiedoiksi, taidoiksi ja pätevyyksiksi (OPM 2009). Asevelvollisuuspalveluksessa otetaan mahdollisuuksien mukaan huomioon varusmiehen siviilissä omaksuma osaaminen, joka kansalaisen henkilökohtaisista opintojensa aikaisista valinnoista johtuen vaihtelee tasojen 1–8 välillä. Yleensä kansalaisen opinnot eivät pääty asevelvollisuusopintoihin, vaan ne jatkuvat edelleen siviilissä. Esimerkiksi Suomen koulutusjärjestelmässä on *vastavuoroisesti* tarpeen ottaa huomioon, ja soveltuvin osin tutkinto-opintoihin hyväksi lukea, asevelvollisuuspalvelun aikana hankittua osaamista (ks. Pääesikunta 2011).

Sotilaallisesti sanottuna varusmieskoulutuksen päämääränä on tuottaa reserviin suorituskykyisiä joukkoja ja erikoishenkilöstöä sekä varmistaa yksilön ja joukon tarvitsema osaaminen sekä toimintakyky *poikkeusoloissa* (Pääesikunta 2010). Toisaalta jo nyt Puolustusvoimissa tunnustetaan, että samalla edistetään rekrytointia Puolustusvoimien palvelukseen ja hakeutumista kansainvälisiin tehtäviin (ibid.) eli kriisinhallintatehtäviin. Mielestäni tulisi entistäkin enemmän tunnustaa ja tiedostaa, että asevelvollisuuspalveluksenkin aikana pyritään omaksumaan osaamista ja kehittämään henkilökohtaista toimintakykyä arjen ja normaaliolojen varalle sekä kansalaisen että yhteiskunnan tarpeisiin.

Linitettäessä Suomen koulutusjärjestelmänäkökulmaista pohdintaani ajankohittaisen puolustusvoimauudistuksen lähtökohtiin voidaan hyvin kysyä, miten ja millaisilla joukoilla Suomea aiotaan tulevaisuudessa *poikkeusoloissa* puolustaa (Peltonen 2012). Nostaisin sen rinnalle vähintään yhtä merkityksellisen kysymyksen siitä, missä ja miten kasvatamme ja koulutamme, siis ”joukkotuotamme”, kansalaisia, kansalaisotilaita ja turvallisuustoimijoita *tässä ja tänään sekä tulevaisuudessa*.

Puolustusvoimissa asevelvollisten koulutus keskittyy perusyksiköihin (ks. Mäki-

nen & Tuominen 2011), mutta siviilissä koulutusta sekä kasvatusta tarjotaan hajautetummin muun muassa kouluissa, perheissä ja esimerkiksi harrastusten parissa. Sangen hajautetun koulutusjärjestelmän *yhteiskoordinoinnilla* on omat haasteensa, ja siihen pyritään määrittämällä kansallisesti opetuksessa jaettavat arvot, periaatteet ja käsitteet esimerkiksi yhteiskunnallisissa arvokeskusteluissa merkityksellistettäviksi. Puolustushallinnossa on 1990-luvulta alkaen kehitetty toimintakyky-käsitettä, joka on myös ihmiskäsityksellinen kannanotto siinä mielessä, että kansalainen on bio-psyko-sosiaalis-eettinen kokonaisuus (Toiskallio & Mäkinen 2009; Mäkinen & Tuominen (toim.) 2010). Toimintakyky-käsite painottaa sitä, että kansalaisella on myös eettinen olemispuolensa; se on asia, joka liian usein on vaarassa kaiken kiireen keskellä unohtua. Toisaalta toimintakyvylisesti kiintoisaa on se, miten tätä valmiutta voidaan kehittää opetuksen ja kasvatuksen keinoin? Edelleen kiintoisaa on sekin, miten toimintakykyä voitaisiin kehittää ei vain varusmiespalveluksessa vaan myös muualla Suomen koulutusjärjestelmässä ja yhteiskunnassa.

Esimerkillisesti Puolustusvoimat julistaa olevansa ”Suomen suurin kuntokoulu” (Puolustusvoimat 2012). Suomen koulutusjärjestelmäyhteyksissään tarkasteltuna näin ei soisi olevan, vaan hajautetun Suomen koulutusjärjestelmän tulisi olla valtakunnan suurin monenikäisten kuntokoulu ja toimintakyvyn kehittämö. Erilaisista tutkimuksista ja selvityksistä saamme lukea, miten kansalaisten, ja täten kansalaisotilaiden ja valitettavasti myös ammattisotilaiden sekä muiden turvallisuustoimijoiden, fyysisessä toimintakyvyssä on toivomisen varaa (ks. Kyröläinen & Santtila 2010; OKM 2011). Lienee selvää, ettei tällaisiin kansallisiin haasteisiin voida vaikuttaa yksinomaan asevelvollisuuspalveluksen aikana, mutta toisaalta tätä orastavaa *turvallisuus- ja kansanterveydellistä uhkaa*¹ ei soisi jätettävän ensin kunkin kansalaisen omalle kontrolle ja vasta myöhemmin verovaroin kustannetuin keinoin yhteisvaikuttavasti maksettavaksi.

Vuoden 2009 turvallisuus- ja puolustuspoliittisessa selonteossa linjatun yleisen asevelvollisuuden yhteiskunnallista merkitystä ja kehittämistä pohtineen työryhmän raportissa (Puolustusministeriö 2010) kohdennetaan huomiota ei yksinomaan asevelvollisuusikäisiin vaan myös koko 16–17-vuotiaiden ikäluokkaan, sekä miehiin että naisiin. Raportissa suunnitellaan, että asevelvollisuudesta informoidaan henkilökohtaisesti. Edelleen korostetaan, että aikomuksena on kehittää yhteiskunnan kolmannen sektorin kanssa malleja ja yhteistyötä, joilla nuoria voitaisiin aktivoida ja tukea liikuntaharrastuksen aloittamisessa jo ennen varusmiespalveluksen alkua. Missä määrin tämä voisi tapahtua Suomen koulutusjärjestelmän sisäisenä ja jokaista kansalaista osallistavana asiana, vaatii yhteiskunnallista jatkokehittelyä.

Edellä esitetyistä lähtökohdista nousee esille kysymys siitä, missä määrin esimerkiksi puolustus- ja opetushallinnon sekä muunkin valtionhallinnon yhteistoiminnassa voitaisiin kehittää koko koulutusjärjestelmän kattavasti liikuntaa ja liikuntakoulutus-

¹ Nykyisistä uhkamalleistamme ks. Yhteiskunnan turvallisuusstrategia (2010).

ta sekä liikuntaharrastusta ja toimintakyvyn kehittämistä yleisemminkin ja jo lapsuusvuosista alkaen. Myöhemmin nuoren odotetaan olevan kykenevä asettamaan itselleen muutostavoitteita esimerkiksi fyysisen toimintakykynsä kehittämiseksi, mutta onko yhteiskuntamme kykenevä asettamaan ja sitouttamaan osaltaan toimintakyvyllisiin kehittymistavoitteisiin? Väitän, että tässä asiassa olemme keskeisen kansantaloudellisen, mutta myös sekä turvallisuuteen että hyvinvointiin liittyvän, kysymyksen äärellä.

Miten sitten turvallisuuskysymysten pariin tämän päivän kouluissamme opastetaan? (ks. Lindfors (toim.) 2012; Niemi (toim.) 2012) Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus 2004) määritetään aihekokonaisuudet, joiden opiskelua tulisi toteuttaa kaikissa oppiaineissa. ”Turvallisuus ja liikenne” on yksi aihekokonaisuuksista, mutta kuten aihekokonaisuusnimikekin kertoo, tarkastelu rajautuu osaturvallisuuteen eikä esimerkiksi globalisoituvan yhteiskuntamme kokonaisturvallisuuskysymyksiin². Vastaava liikenneturvallisuuskoulutuksen ylikorostuminen näkyy valitettavasti myös asevelvollisuuskoulutuksessa (Pääsikunta 2010).

Perinteinen professionaalinen sotilas rakastaa yksinkertaistuksia ja irrottaa itsensä sekä professionsa hyvin usein yhteyksistään professioiden muodostamaan keskinäisriippuvaiseen systeemiin (Abbott 1988; Laiho 2005; Laiho & Ruoholinna (toim.) 2011; vrt. Bolin 2008; Honkonen & Virta 2004) ja yhteiskuntaansa. Tämä tarkoittaa muun muassa sitä, etteivät kehotukset pohtia sotilaan ”naapuriprofessiota” saa välttämättä sotilaskulttuurillista vastakaikua osakseen. Rehelliisyyden nimissä eivät ”naapuriprofessiotkaan” ole aina innokkaita uusimuotoiseen yhteistoimintaan (vrt. Virta 2011; Valtonen 2010), vaan niissä tyydytään valitettavan usein omien reviirien puolustamiseen ja oman ”naapurittoman” profession yhteiskunnallisen kilpailuasetelman turvaamiseen (Honkonen & Virta 2004). Yhä yleisemmin sotilas mielletään ulkoisen turvallisuuden, ja poliisi, kuten myös muut Sisäasiainministeriön hallinnonalan toimijat, sisäisen turvallisuuden toimijoiksi. Jo perinteisesti esimerkiksi Maanpuolustuskorkeakoulussa, ja sen johtamana muissa kouluttavissa ja kasvattavissa sotilaslaitoksissa (laki Maanpuolustuskorkeakoulusta, 2008), sekä ulkoisen että sisäisen turvallisuuden toimijat ovat oppineet tuleviin tehtäviinsä ja nyttemmin osallistumaan yhden yhteisen yhteiskuntamme turvallisuuden takaamiseen (ks. Valtioneuvosto 2010; Mäkinen 2011).

Jo tällä hetkellä varusmieskoulutuksessa edistetään rekrytointia myös muihin turvallisuusalan kuin vain sotilaallisen maanpuolustuksen ammatteihin. Esimerkiksi poliisiin perustutkintokoulutuksen hakuvaatimukset edellyttävät vähintään vuoden

² Valtioneuvoston asetuksen (422/2012) mukaan valinnaisena aineena voidaan opettaa perusopetukseen soveltuvia, syventäviä ja soveltavia tässä asetuksessa säädetyjä tavoitteita tukevia aineita tai useasta aineesta muodostettuja ainekokonaisuuksia sen mukaan kuin opetussuunnitelmassa määritetään. Edelleen asianomaisen asetuksen mukaan opetuksen tulee edistää oppilaiden terveyttä, hyvinvointia, turvallisuutta ja arjenhallintaa sekä kehittää niihin liittyviä valmiuksia. Tältä pohjalta voidaankin kysyä miten laajasti turvallisuuteen liittyvät teemat määrittyvät lähivuosina esimerkiksi Suomen perusopetuksessa.

monipuolista työkokemusta (Poliisiammattikorkeakoulu 2012). Monipuolisuudella tarkoitan sitä, että varusmiespalvelus, naisten vapaaehtoinen asepalvelus ja siviilipalvelus voivat kattaa tästä vaaditusta työkokemuksesta enintään yhdeksän kuukauden verran. Näin ollen muuta työkokemusta tulee olla lisäksi vähintään kolme kuukautta. Väitän, että tällaiset hakuvaatimukset kannustavat omalta osaltaan yleisen asevelvollisuuden edellyttämien palvelusmuotojen suorittamiseen ja mahdollisesti myös johtaja- ja kouluttajakoulutukseen hakeutumiseen. Toisekseen myös esimerkiksi Pelastusopiston ammatillisessa peruskoulutuksessa opiskelevista pääosalle on kertynyt työkokemusta ja osaamista niin varusmiespalveluksessa, asepalveluksessa kuin siviilipalveluksessa. Edelleen väitän, että vähintään *turvallisuusviranomaisten* koulutusorganisaatioiden pääosalle asevelvollisuusopinnoista, ja täten myös varusmiesten johtaja- ja kouluttajakoulutuksen myötä kertyneestä johtaja- ja kouluttajaosaamisesta, olisi nykyisinkin enemmän hyödynnettäväksi ja hyväksi luettavaksi kuin mitä näyttäisi olevan tapana tehdä (Pääsikunta 2011).

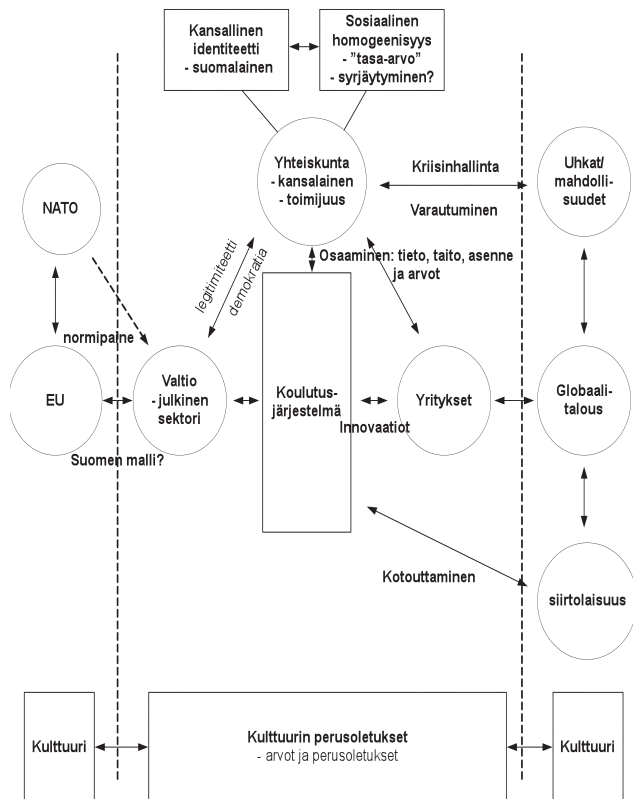
Edelleen esittämästäni järjestelmänäkökulmasta tarkasteltuna seuraa se, että jokaisen turvallisuusalan viranomaisen tulisi tiedostaa yhteytensä Suomen koulutusjärjestelmään sekä vertaistoimijoihin, siis opettajiin opetuksen ja kasvatuksen parissa. Myös näistä lähtökohdista tulee kehittää monihallinnonalakohtaista ja -tieteistä tutkimusyhteistoimintaa, jossa esimerkiksi vertailevin tutkimusasetelmin pureudutaan tutkimuskokonaisuuksiin, jotka osin asemoituvat Suomen koulutusjärjestelmään ja suomalaiseen yhteiskuntaan (ks. Valtioneuvoston Sektoritutkimuksen neuvottelukunnan turvallisuusjaosto, 2009).

YLEISEN ASEVELVOLLISUUDEN ”SUOMEN MALLI”

Suomalaisen asevelvollisuuden historiallinen kaari (Laitinen & Nokkala 2005) näyttää väistämättömästi johtavan asetelmaan jossa niin sanottu suuri kehys rakennetaan muualla muiden toimesta (Laitinen 2006) sellaiseksi kuin muuallakin (Laitinen & Nokkala, 2005; Sadankomitea 2010). Tässä artikkelissa hahmotellaan globaaliin turvallisuustilanteeseemme asemoituvaa mallinnusta, jossa me suomalaiset osallistuisimme tavalla tai toisella tämän mallin jatkokehittelyyn ja toimeenpanoon, sillä Suomessa on viriämässä ymmärrys siitä, että turvallisuuden edistäminen on paitsi kaikkien kansalaisten oikeus, myös jokaisen velvollisuus (Cronberg & Terävä 2010)³. Tulevaisuuden rakenteet ja mallinnukset eivät välttämättä keskuutemme ilmaannu vaan ne tehdään yhteiskehitellen meille ja toimestamme.

Niin kutsutulla ”Suomen mallilla” (ks. Castells & Himanen 2001; Mäkinen 2012a) kannustan meitä turvallisuusviranomaisia ja muita kansalaisia miettimään

³ Cronbergin ja Terävän tarkasteluksi jää epäselväksi miten valikoivaan asevelvollisuuteen siirtyminen edistäisi naisten ja miesten välistä tasa-arvoa yhteiskunnassamme.

Kuva 1: ”Suomen malli”

omien koulutusjärjestelmiemme välisiä ja Suomen kansalliseen koulutusjärjestelmään yhteydessä olevia yhteyksiä esimerkiksi osana kansallisia uhka- ja menestystekijä- sekä toimintaympäristöarviointejamme.

Korostan ”Suomen mallin” mukaisessa toimintaympäristöanalyysissä sekä uhkia (uhkamalleja) että mahdollisuuksia. Uhkamallien, kuten reaalisten uhkienkin, merkitys on keskeinen, sillä kansalaisten ja yhteiskuntien tulee ne tiedostaa ja ennakoiden varautua kuten esimerkiksi Valtioneuvoston hyväksymässä Yhteiskunnan turvallisuusstrategiassa (2010) todetaan⁴. Mainittakoon, että näihin uhkamalleihin

⁴ Toisaalta sisäasianhallinnolla on oma perinteensä Sisäisen turvallisuuden ohjelmien laatimiselle mutta esimerkiksi niistä tuoreimmassa (2012) todetaan, että keskinäisriippuvaisessa maailmassa useat turvallisuushaasteet ja –uhkat ovat valtioiden rajat ylittäviä ja vaikutuksiltaan laajoja, ja niiden hallinta vaatii perinteisten turvallisuuspolitiikan keinojen ja sotilaallisen puolustuksen lisäksi muita keinoja. Nähtäväksi jääkin miten sekä ”sisäisen turvallisuuden” että ”ulkoisen turvallisuuden” keinovalikoimat ja esimerkiksi uhkamallit voisivat jatkossa olla yhä jaetumpia ja yhteiskehitellympiä. Lisäksi kiinnostava kysymys on se missä, ja millaisin järjestelyin, tulevia turvallisuusviranomaisia ja kansallisia voitaisiin näihin yhteiskuntamme kokonaisturvallisuuden kysymyksiin kouluttaa ja kasvattaa?

sisältyviin sotilaallisen painostuksen ja sotilaallisen voiman käytön uhkamalleihin varusmies- ja asepalveluksessa luonnollisesti keskitytään, mutta toivoakseni ei yksinomaan niihin. Vastaavasti soisi, ettei muuallakaan Suomen koulutusjärjestelmässä yksinomaan keskityttäisi vain yhteen uhkamalliin (esimerkiksi kyberuhkaan) vaan otettaisiin koko laaja-alainen uhkamallikirjo opiskelussa⁵ soveltuvin osin huomioon.

Aikamme globaalit ja keskinäisriippuvaiset uhkat ja uhkamallit merkitsevät koulutusjärjestelmälle muun muassa sitä, että perinteisestä kansalaiskasvatuksesta tulee siirtyä globaalikasvatukseen (Opetusministeriö 2010; Mäkinen 2012b) tai tarkkaan ottaen *gloaalikasvatukseen*. Näin on siksi, että sisäisen ja ulkoisen turvallisuuden kytkeytyessä toisiinsa jokaisen kansalaisen tulee tiedostaa, mikä häntä *uhkaa* ja *voi uhata*. Edelleen jokaisen kansalaisen tulee ymmärtää se, *mitä hänen tulee tehdä ja miten toimia* aikamme laaja-alaisiin uhkiin varauduttaessa ja valmistauduttaessa myös pitkällä aikajänteellä. Perinteisesti julistetaan, että ”yhteiset uhkat yhdistävät”. Väitän, että ”tiedostetut yhteiset uhkat yhdistävät” vielä enemmän, niin turvallisuusviranomaisia kuin muitakin yhteiskunnallisia toimijoita keskenään.

Tänä päivänä aivan jokaisen kansalaisen, kansalaisotilaan ja turvallisuusalan toimijan tulee ymmärtää turvallisuusalan yhteistyö ja *työnjako* kansalaisten, viranomaisten, yritysten ja muiden toimijoiden kanssa. Luonnollisesti mahdollisimman laajasti ja asiantuntevasti tulisi pohtia, miten turvallisuusalan työnjakoa voisi ja tulisi kehittää. Yhteiskunnallisessa turvallisuustoiminnassa kansalainen ei voi ulkoistaa vastuutaan ja osallisuuttaan joko turvallisuusviranomaisille tai yksityisille yrityksille. Vastaavasti Puolustusvoimat ei voi myöskään yleisen asevelvollisuuden kehittämisessään jättää muiden toimijoiden ja kansalaisten näkökulmia huomiotta. Toisaalta ei yleistä asevelvollisuuttakaan voida kehittää yksinomaan lasten ja nuorten näkökulman perusteella vaan yhteiskunnallisessa yhteiskehittelyssä, jossa kuuluu myös vanhempien, turvallisuusviranomaisten (alan asiantuntijoiden) ja kansanedustajienkin ääni.

Perinteisesti Puolustusvoimien huomio on kohdentunut sekä varusmies- että sittemmin myös asepalvelukseen kutsunnoilla määrättyjen, varusmiespalveluksensa suorittaneiden määrään ja ikäluokkaosuuteen (ks. Mäkinen 2012a). Osin myös syntyneiden poikien määrä ja ennakoitavissa oleva varusmiesikäluokkien vahvuuden vaihtelu (miesten osalta) on ollut Puolustusvoimien kiinnostuksen kohteena. Suomalainen asevelvollisuus (2010) raportin mukaan pyrkimyksenä on jatkossakin kouluttaa koko miespuolinen *palveluskelpoinen* ikäluokka. Monien muiden turvallisuusviranomaisten, yhteiskunnan ja kansalaisten näkökulmasta kaikki ikäluokat (”koko kutsuntaikäluokka”), naiset ja miehet sekä nuoret ja vanhemmat ovat itseisarvoisesti ja kansallisestikin merkityksellisiä. Täten jokainen yksittäinen ihminen on merkityksellinen, mutta nykyisin valitettavan moni on joko syrjäytynyt tai vaarassa syrjäytyä (Myrskylä 2012; Appelqvist-Schmidlechner 2011; ks. lisäksi Rintanen 2000).

⁵ siis ollen, jos mahdollista, myös sisäisen turvallisuuden toimijoiden koulutuksessa ja kasvatuksessa.

Nykyisin yleinen asevelvollisuus (vrt. Leskinen, Sinkko & Virtanen 2012; ks. li- säksi Herranen 2006; Harinen & Leskinen 2008)

- kytkee yhteiskunnan toimijoita yhteen sosiaalistaen hajautetusti yhteis- kunnan arvoihin ja keskeisiin periaatteisiin, kuten esimerkiksi ”kaveria ei jätetä”, sekä opettaa ryhmä- ja yhteisöllistä toimintaa
- ylläpitää yhteiskunnan ja puolustusvoimien kuten myös poliittisten toimi- joiden ja puolustusvoimien välistä yhteyttä tukien yhteiskuntarauhan tur- vaamista sekä yhteiskunnan kriisinsietokyvyn kehittämistä
- tukee suomalaiseksi kasvamista ja identiteettien työstämistä
- ehkäisee syrjäytymistä ja edesauttaa yhteiskunnallisesti merkityksellisen osaamisen omaksumista
- edistää kansanterveyttä
- toimii rekrytointikanavana puolustusvoimille ja esimerkiksi muille turval- lisuusviranomaisille
- tuottaa reserviä myös muiden viranomaisten tukemiseksi
- tuottaa henkilöstöä kokonaisvaltaisiin kriisinhallintatehtäviin
- toimii maahanmuuttajien kotouttajana.

POHDINTAA YLEISEN ASEVELVOLLISUUDEN TULEVAISUUDESTA

Puolustusvoimia puolustusvoimauudistettaessa yhteiskunnallista keskustelua leimaa oleellisesti syvempi niin kutsuttu puolustusuudistus (ks. Pyötsiä 2011⁶). Liian usein käsitteiden merkityksiä ei tiedosteta eikä niihin syvennytä. Epäselväksi jää, millaisiin motiiveihin ja miksi, puolustusvoimauudistus sekoitetaan puolustusuudistukseen.

Yhteiskunnallisessa keskustelussa esillä oleva puolustusuudistus merkitsisi, että niin kutsutut fundamentit muuttuisivat eli että

- puolustusvoimien lakisäätteisiä tehtäviä muutettaisiin, ja mahdollisesti kansainvälisen kriisinhallinnan merkitys kasvaisi kansainvälisiä esimerkkejä seuraten
- yleisestä asevelvollisuudesta siirryttäisiin ammattiarmeijaan ja täten myös

⁶ Puolustuksemme uskottavuuteen keskittyvää, osin tutkimukseen perustuvaa, keskustelua leimaa ymmärrettävistä syistä puolustusvoimauudistustematikka. Toisaalta taustalla häämöttää nk. laa- jempi keskustelu (ks. Nokkala 2012) (so. puolustusuudistuskeskustelu), johon erilaisia toimijoita kannustaa puolustusvoimauudistuksen toteutuminen itsessään sekä jatkuvat paineet määräraha- leikkauksista (so. valtiontalouden tasapainottamisesta) yhdistettynä diskurssiin puolustuskyvyn riittävydestä (so. autenttisesta puolustuskyvystä) ja uskottavuudesta. Suosittelemme jäsentämään jo nyt tätä syvempää puolustusuudistuksellista problematiikkaa ja tässä suhteessa esimerkiksi visio- nääriset turvallisuuspoliittiset kirjat (Limnell 2011; Haukkala 2012) ovat erinomaisia yhteiskun- nallista keskustelua (vrt. HS 2011 ruotsalaisten väitetystä keskustelemattomuudesta omaan am- mattiarmeijaratkaisuunsa liittyen) ja muuta kehittämishakuista toimintaa virittäviä teoksia.

siviilipalvelusvaihtoehdosta sekä muista yhteiskunnallisista turvallisuuspalveluvaihtoehdoista luovuttaisiin

- alueellisesta puolustuksesta luovuttaisiin, koko Suomea ja kaikkia suomalaisia ei puolustettaisi
- Suomi liittyisi Natoon (ks. Pyötsiä 2011).

Itse tulkitseen, että edellä esitetty ajautumissuunta on vahvassa ristiriidassa upseeriston pääosan arvojen ja toiminnan tarkoituksen kanssa. 1990-luvulla alkaneista upseerien arvotutkimuksista olemme saaneet linjakkaasti lukea (Ojala 1995, 57; Ojala 1999, 7; Limnell 2004, 7; Heinänen 2008, 7), että Puolustusvoimat täyttää yhteiskunnan antamaa tehtävää, mikä pohjimmiltaan perustuu yksilön ja yksilöiden muodostamien *yhteisöjen turvallisuustarpeisiin*. Viimeistään *postmodernien* kansainvälisten tuulten paineessa (ks. Moskos et al. 2000; vrt. Mäkinen 2011b) kaikki perusasiatkin tuntuvat hämärtyvän ja vahvasti rapautuvan, eikä suomalaisen sotilaan tulkintaa turvaamiensa yhteisöjen ensisijaisuudesta voida varmaksi olettaa. Miten siis priorisoimme kansallisia ja kansainvälisiä turvallisuustarpeita keskenään sekä millaisia ihmisiä, kansalaisia ja kansalaisotilaita jatkossa kasvatamme?

Suomen puolustusta puolustusvoimauudistuksenkin keinoin kehitettäessä keskustelu sotilaiden ydinosoimisesta ja ydintehtävistä jatkuu (ks. Peltoniemi 2007). Toisaalta valitettavan usein suomalaistenkin sotilaiden ydintehtäväksi ja -osaamiseksi yliyksinkertaistetaan yksinomainen sodankäynti ja toiminta sodassa. Edelleen ydinkysymykseksi pelkistetään se, miten ja millaisilla joukoilla Suomea aiotaan tulevaisuudessa puolustaa. Vaikuttaa siltä, että unohdetaan, tai ainakin väheksytään, osaamista, jota puolustushallintoon, puolustusvoimiin ja suomalaiseen yhteiskuntaan kertyy tänään ja tässä rauhan aikana muita lakisäätteisiä tehtäviä tehtäessä ja yhteiskunnallisesti ymmärrettäviin ja hyväksyttäviin *tuloksiin* pyrittäessä⁷.

Yksinkertaistusten kautta sotilaat asemoituvat helposti yksinomaan sodankäynnin, tuhoamisen ja tappamisen ammattilaisiksi, eikä välttämättä ymmärretä, miten oma toiminta asemoituu osaksi laajempia maanpuolustuksen ja turvallisuustoiminnan merkitysyhteyksiä. Juuri tämän harhaoletuksen haastamiseksi tarjoan tässä artikkelissa ajatteleminen aihetta meille kaikille omien perusoletustemme ja arvojemme parissa.

Keskusjohtoisessa ja osin sotilaallisessa Suomessamme parhaillaan jalkautamme Suomalainen asevelvollisuus (2010) raportissa linjattuja toimenpiteitä. Jalkauttaessamme on syytä tiedostaa, että prosessin myötä jalkautettava sisältö muokkautuu yhteiskunnallisissa yhteiskehittelyissä. Otetaan tarkasteluun esimerkiksi raportissa esitetyt selvitykset mahdollisuuksista siirtyä osin neljän kuukauden palvelusajkaan.

⁷ Vrt. esimerkiksi puolustusvoimien vuosikertomus (Pääsikunta 2012) jossa varsinaisia tuloksia käsitellään niukasti vaan sen sijaan tunnuslukutarkastelussa päähuomio keskittyy erilaisiin määrällisiin, ei välttämättä niinkään laadullisiin, tunnuslukuihin. Osin tämä on ymmärrettävää monien tulosten, esimerkiksi tuotettujen joukkojen suorituskyvyn, ollessa perustelluista syistä salattavia. Toisaalta puolustusvoimien toimintakulttuuria tulisikin kehittää aiempaakin enemmän tuloksellisuutta ja yhteiskunnallisuutta vaikuttavuutta korostavaksi (ks. Ojala 2007).

Selvitysten jälkeen on päädytty esittämään, että kaikkia varusmiespalveluksen palvelusaikoja lyhennettäisiin 15 vuorokautta 1.2.2013 lukien (Hallitus 2012; Tasavallan presidentti 2012). Myös muutamin muin osin tämäkin raportti muokkautuu sitä toimeenpantaessa, eikä se toivoakseni ole Suomen viimeinen asevelvollisuuden kehittämiseen tähtäävä raportti. Täten laajennan pohdintaani perusteluihin *asevelvollisuuspalvelusvaihtoehtoihin*.

Perustuslakimme (2000) mukaan ”jokainen Suomen kansalainen on velvollinen osallistumaan isänmaan puolustukseen tai avustamaan sitä sen mukaan kuin laissa säädetään”. Toisaalta tasa-arvolaisissa (1986: 2005 9 §), mielestäni ristiriitaisesti, säädetään, että asevelvollisuuden säätämistä ainoastaan miehille ei pidetä syrjintänä, eli siis epätasa-arvoisena yhteiskunnallisena käytäntönä. Mainittakoon, että eräs tasa-arvoinen ratkaisu yhteiskunnan turvallisuusosaamisten omaksumiseksi olisi näiden perusteiden oppiminen Suomen koulutusjärjestelmässä.

Toisaalta juuri aikuisuutensa kynnyksellä olevien miesten ja naisten kasvattamisen sekä kouluttamisen asevelvollisuuspalveluksessa ei soisi olevan tulevaisuudessaakaan ”yhden kortin varassa” eli vain nykyisten mallien ja palvelusmuotojen puitteisissa. On toki mahdollista, ja mielestäni todennäköistäkin, että tulevaisuudessa monin erilaisin uusimuotoisin toimenpitein kansalaisemme kykenevät ylläpitämään ja kehittämään tuetusti toimintakykyään sekä muutoin asevelvollisuuteensa motivoitumaan. Positiivisenkin skenaarion (ks. Kiander 2007⁸) toteuttamiseksi kannattaa ja pitää jatkaa työn tekemistä turvataksemme se, että jatkossakin Puolustusvoimiin virtaa riittävä määrä palveluskelpoisia ja -halukkaita sekä -motivoituneita kansalaisia.

Valitettavasti on olemassa aina negatiivisempikin skenaariovaihtoehto, jossa kansalaisten toimintakyvyn rapautumista ei ponnisteluitakaan huolimatta saada ylläpidettyä, ja valitettavasti jokaisesta kansalaisesta ei ole sotilaallisen maanpuolustuksen tehtäviin, mutta toivoakseni mahdollisimman suurena määränä maanpuolustuksen ja turvallisuustoiminnan tehtäviin. Taistelulenttien ja kriisialueiden toimintaympäristöjen asettamat, jokaiseen taistelijaan ja joukkoon, kohdentuvat paineet ja haasteet eivät ole vähenemässä vaan päinvastoin kasvamassa. Näin ollen on mahdollista, että tulevaisuudessa asevelvollisuuspalveluksen ikäluokastaan suorittaa oleellisesti vähemmän kuin nykyisin, mikä johtaa mahdollisesti Suomalainen asevelvollisuus (2010) raportin mukaisesti valikoivaan asevelvollisuuteen, vapaaehtoiseen asevelvollisuuteen ja sitä myöden ammattiarmeijaan.

On syytä muistuttaa, että globalisoituneen yhteiskuntamme turvallisuustilanne on heikentynyt viime vuosikymmeninä (Mäkinen 2012b) ja ihmiskunnan tulevien vuosikymmenien tasapainottamishaasteet ovat erittäin huomattavia⁹. Muistutuksellani en tarkoita niinkään kansalaistemme subjektiivisia turvallisuustuntemuksia,

⁸ Kansantaloustieteisesti asevelvollisuuteen liittyen ks. Alho & Nikula (2012); Puolustusministeriö (2010); Poutvaara (2010); Turunen (2010).

⁹ Ks. Mäkinen 2012b; IPCC (2007); WWF (2012); Katainen, Tuomioja, Hautala, Niinistö & Koskinen 2012.

vaan ennen kaikkea objektiivisia globaaleja turvallisuusfaktoja, joista olemme viime vuosina tulleet aiempaakin syvemmin tietoisiksi (ks. alaviite 8). Mielestäni olisi ristiin, jos tässä tilanteessa vähennettäisiin kansalaisten yhteiskunnalliseen turvallisuustoimintaan osallistumismahdollisuuksia ja -velvollisuuksia. Yhteiskunnallisen, demokratiallemme keskeisen, turvallisuuden tuottaminen on niin keskeinen asia, ettei sitä soisi ulkoistettavan ammattiarmeijalle, yrityksille tai yksinomaan ylikansallisille turvallisuustoimijoille. Tämän takia tulee yhteiskunnallisesti kehitellä uusi kansallinen turvallisuuspalvelumuoto sekä muun muassa syventyä miettimään, miten siviilipalvelus voisi liittyä nykyistä kehittyneemmin yhteiskunnan turvallisuuden rakentamiseen ja turvaamiseen sekä Suomen koulutusjärjestelmään. Luonnollisesti myös varusmiespalvelusta ja naisten asepalvelusta tulee kehittää kuten yleistä asevelvollisuuttakin. Mainittakoon, että tässä kehittämisessä tutkimuksella on oma tärkeä merkityksensä.

Lopuksi, edelleen pohtivassa mutta rakentavassa hengessä, kysyttäköön, mahtaa-ko meillä jatkossa olla kansantaloudellisesti varaa, ainakaan vallitsevan talouskasvu-ideologian (Joutsenvirta & Järvensivu 2011; Ketokivi & Lamberg 2010; Hautamäki 2011; Tuomi 2011) puitteissa, koko Suomen ja kaikkien suomalaisten turvallisuuden takaamiseen. Olemme saattaneet hairahtua ajattelemaan, että yhteiskuntaa ja kansalaisia voitaisiin sekä tulisi kehittää kuten yritystä ja työelämää, mikä on vaarallinen ajatusharha, sillä hyvinvoivassa yhteiskunnassa tarvitaan nimittäin ensisijaisesti paljon muutakin kuin vain talouskasvua ja tuottavuuden kehittämistä (esim. Rodrik 2011). Yhä keskeisemmäksi tulevaisuutemme kysymykseksi nouseekin se, miten kykenisimme tasapainottamaan esimerkiksi ekologisia, sosiaalisia ja taloudellisia teki-jöitä yhteiskunnallisesti ja globaalisti toisiinsa.

Entä missä määrin ja miten Suomen koulutusjärjestelmässäkkin tämän tyyppisiä haasteita ja ratkaisuvaihtoehtoja luovasti ja innovatiivisesti käsiteltäisiin? Väitän, että globaalissa kilpailussa ja yhteistoiminnassa hyvinvoivat ja osaavat kansalaiset sekä turvallinen yhteiskunta ovat tulevaisuudessakin keskeisiä elämämme menestystekijöitä, joiden varaan tuottavaa ja kehittyvää yrityselämää voimme pitkäkestoisesti rakentaa.

LOPUKSI TÄSSÄ VAIHEESSA

Asevelvollisuuden tulevaisuus¹⁰ julkaisun kirjoittaminen ja toimittaminen jatkuu osin tässä viitattujen tutkijoiden toimin. Kukin heistä toimii omien tutkimusaiheidensa ja -ongelmiensa ratkaisemiseksi sekä myös tässä hahmotellun mallinnuksen jatkokehittämiseksi pyrkiessämme yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen ja kehittämiseen. Toisaalta käynnissä olevan yleisesikuntaupseerikurssi 56:n Puolustusvoimien ja

¹⁰ työnimi.

Rajavartiolaitoksen kehittämisharjoitukseen liittyen luodaan ja tarkastellaan asevelvollisuuspalvelusvaihtoehtoja yhteiskunnallisen yhteiskehittelyjen kohteeksi. Myös monien sotatieteiden tohtoriopiskelijoiden ja Maanpuolustuskorkeakoululla sekä verkostoissamme työskentelevien tohtoriopiskelijoiden tutkimukset liittyvät tässä kuvattuun ”metamallinnukseen” tavalla tai toisella.

Demokraattisen valtion kansalaisen, täten kansalaisotilaan ja ammattisotilaan, tulee ymmärtää tekojensa ja yhteisöllisen toimintansa yhteiskunnallisia merkitysyhteyksiä. Merkitysyhteydet ovat laajoja ja monimutkaisia mutta ne merkitsevät sitä, että esimerkiksi taloudelliset, sosiaaliset, ekologiset sotilaalliset ja uskonnolliset tekijät kytkeytyvät toisiinsa ”keskinäisriippuvaisesti”. Luonnollisestikaan yksin sotilaat eivät voi näitä asiantuntijuusaloja ja ulottuvuuksia osata ja hallita mutta turvallisuusalan toimijoina¹¹ heidän tulisi tietää keiden asiantuntijoiden tiedon perusteella voisi pyrkiä ymmärtämään sekä yhteiskunnan ja kansalaisten turvallisuutta takaamaan. Yhteiskunnallisesti useat muutkin professiot ovat huomaamassa, tai ainakin niiden pitäisi huomata, tässä hahmoteltujen haasteiden ja ratkaisuvaihtoehtojen merkittävyyden mutta mielestäni olisi sotilasprofession, ja myös muiden yhteiskuntamme toimijoiden etu, ettemme me sotilaatkaan määrittäisi itseämme ”ulkokehäle” yksinomaan ”ulkoisen turvallisuuden” toimijoiksi.

¹¹ turvallisuusosalalle alisteisesti sotilaat ovat myös maanpuolustuksen, ei siis vain sotilaallisen maanpuolustuksen, ja kriisinhallinnan, eikä siis vain sotilaallisen kriisinhallinnan, toimijoita ja toivon mukaan asiantuntijoita. Eivät toki kaikki mutta upseerin uralla tehtäväkirjo ja haasteellisuus on entisestään kasvamaan päin.

LÄHTEITÄ

- Abbott, A. (1988). *The System of Professions: An Essay on the Division of Expert Labor*. Chicago: Chicago University Press.
- Alho, K.E.O & Nikula, N. (2012). *Asevelvollisuus ja työmarkkinat: varusmiespalveluksen vaikutus, koulutukseen, työllisyyteen ja palkkaan*. Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen keskusteluaiheita No 1269, 29.3.2012.
- Appelqvist-Schmidlechner, K. (2011). *Time Out! Getting life on track. A psychological support programme targeted at young men exempted from compulsory military or civil service*. Acta Universitatis Tamperensis 1653. Tampere: Tampere University Press.
- Bolin, A. (2008). *The military profession in change – the case of Sweden*. Dissertation. Lund: Lund University.
- Castells, M. & Himanen, P. (2001). *Suomen tietoyhteiskuntamalli*. Suomentanut Jukka Kempainen. Vantaa: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Cronberg, T. & Terävä, S. (2010). Valikoivan asevelvollisuuden kautta kohti tasa-arvoisempaa turvallisuuspolitiikkaa. Teoksessa Jukarainen, P. & Terävä, S. (toim.). Tasa-arvoinen turvallisuus? Sukupuolten yhdenvertaisuus suomalaisessa maanpuolustuksessa ja kriisinhallinnassa. Hämeenlinna: Kariston kirjapaino.
- Hallitus (2012). *Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi asevelvollisuuslain muuttamisesta*. Hallituksen esitys 37/2012. <http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2012/20120037.pdf>. Luettu 19.8.2012.
- Harinen, O. & Leskinen, J. (2008). General Conscription in an EU Country After 2008? Population's and Conscripts' attitudes in Finland. *Tiede ja Ase*. Helsinki: Suomen Sotatieteellinen seura.
- Haukkala, H. (2012). *Suomen muuttuvat koordinaatit*. Juva: Gummerus Kustannus.
- Hautamäki, A. (2011). Tuottavuuden kasvu ei yksin ratkaise kilpailukykyämme. Mielipide, *Helsingin Sanomat*, 18.11.2011.
- Heinänen, J. (2008). Upseerien arvotutkimus 2007. Teoksessa Sirén, T. (toim.). *Upseerina 100-vuotiaassa Suomessa – millä arvoilla muutoksen maailmassa?* Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu.
- Helsingin Sanomat* (2011). Pääkirjoitus 23.1.2011. Ruotsi unohti keskustella ammattiarmeijastaan.
- Herranen, H. (2006). General Conscription and Wartime Reserve In Finland. In Gilroy, C. & Williams, C. (Eds.). *Service to Country: Personnel Policy and the Transformation of Western Militaries*. Cambridge, Massachusetts: The MIT Press.
- Honkonen, R. & Virta, S. (2004). Tutkimus ja poliisiprofession rakentaminen. *Oikeus*, 33 (1), s.73-79.
- IPCC 2007. Summary for Policymakers. In: *Climate Change 2007: The Physical Science Basis*. Contribution of Working Group I to the Fourth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change [Solomon, S., D. Qin, M. Manning, Z. Chen, M. Marquis, K.B. Averyt, M. Tignor and H.L. Miller (toim.)]. http://www.ipcc.ch/publications_and_data/ar4/wg1/en/contents.html. Luettu 15.9.2010.
- Joutsenvirta, M. & Järvensivu, T. (2011). Vaurautta ja hyvinvointia voidaan lisätä myös ilman jatkuvaa talouskasvua. Mielipide, *Helsingin Sanomat*, 30.7.2011.
- Katainen, J., Tuomioja, E., Hautala, H., Niinistö, V. & Koskinen, J. (2012). Ihmiskunnan kestävyysvaje saatava hallintaan. Mielipide, *Helsingin Sanomat*, 8.6.2012.

- Ketokivi, M. & Lamberg, J.-A. (2010). Kasvusta on tullut pakkomielle. *Talouselämä*, 25/2010, s.6.
- Kiander, J. (2007). *Julkisen talouden liikkumavara vuoteen 2030 mennessä*. VATT-tutkimuksia 129. Helsinki: Nord Print.
- Kyröläinen, H. & Santtila, M. (2010). Sotilaiden fyysinen toimintakyky – vaatimukset ja haasteet. Teoksessa J. Mäkinen & J. Tuominen, (toim.). *Toimintakykyä kehittämässä: Jarmo Toiskallion julkakirja. Military Pedagogical Reflections*. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu.
- Laiho, A. (2005). ”Sisar tieteen saloissa” – sairaanhoitajien akatemisoimisprojekti Pohjoismaissa 1900-luvulla. Turku: Painosalama.
- Laiho, A. & Ruoholinna, T. (toim.) (2011). *Terveysalan ammatit ja koulutus*. Helsinki: Helsinki University Press.
- Laitinen, K. (2006). Suomalaisen asevelvollisuuden tarina: kansakunnan rakentamisesta ja kansallisesta velvollisuudesta kansalliseksi strategiaksi ja mielentilaksi. Teoksessa Rummakko, S. (toim.). *Tahdon asia: Suomalainen maanpuolustus murroksessa*. Helsinki: Sadankomitea.
- Laitinen, K. & Nokkala, A. (2005). *Suomalainen asevelvollisuus: historiallinen kaari, kehitys ja kansallinen olemus*. http://www.defmin.fi/files/336/2381_394_Laitinen-Nokkala.pdf. Luettu 15.12.2011.
- Laki Maanpuolustuskorkeakoulusta* (2008). (30.12.2008/1124).
- Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta* (1986: 2005). (viitattu 9 § muutettu 15.4.2005).
- Leskinen, J., Sinkko, R. & Virtanen, V. (2012). *Yhteiskuntasuhteen muutokset ja aikuistuminen varusmiespalvelusaikana*. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu.
- Limnell, J. (2004). *Upseeriston arvokartoitus 2004*. Helsinki: Kadettikunta.
- Limnell, J. (2011). *Maailma ja Suomi 9/11 jälkeen*. Helsinki: WSOY.
- Lindfors, E. (toim.) (2012). *Kohti turvallisempaa oppilaitosta! Oppilaitosten turvallisuuden ja turvallisuuskasvatuksen tutkimus- ja kehittämishaasteita*. OPTUKE-verkoston I tutkimus- ja kehittämissymposium Hämeenlinnassa 8.-9.2.2011. Proceedings. OPTUKE-verkosto: Suomen Painoagentti.
- Moskos, C.C., Williams, J.A. & Segal, D.R. (eds.) (2000). *The Postmodern Military: Armed forces after the Cold War*. US: Oxford University Press.
- Myrskylä, P. (2012). *Hukassa – keitä ovat syrjäytyneet nuoret*. EVA analyysi, No 19. Elinkeinoelämän valtuuskunta. <http://www.eva.fi/julkaisut>. Luettu 3.2.2012.
- Mäkinen, J. (2011a). Kommenttipuheenvuoro rehtori Seppo Kolehmainen esitykseen. Teoksessa J. Tuominen (toim.). *Nuoret, arvot ja maanpuolustus: yksilö, yhteiskunta ja organisaatiot turvallisuudessa -seminaarin julkaisu*. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu.
- Mäkinen, J. (2011b). Muuttuvat Puolustusvoimat – muuttumaton sotiluus? *Tiede ja Ase*. Helsinki: Suomen Sotatieteellinen seura.
- Mäkinen, J. (2012a). Ase- ja kansalaisvelvollisuuksien tulevaisuus Suomessa? *Asevelvollisuusseminari 21.-22.3.2012*. Aineistoa luettavissa <http://pro.tsv.fi/sotatiedeseura/Asevsem12.html>.
- Mäkinen, J. (2012b). Näkökulmia kokonaisturvallisuusajatteluun. Teoksessa Lindfors, E. (toim.). *Kohti turvallisempaa oppilaitosta! Oppilaitosten turvallisuuden ja turvallisuuskasvatuksen tutkimus- ja kehittämishaasteita*. OPTUKE-verkosto: Suomen Painoagentti.
- Mäkinen, J. & Tuominen, J. (2010) (toim.). *Toimintakykyä kehittämässä: Jarmo Toiskallion julkakirja. Military Pedagogical Reflections*. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu.

- Mäkinen, J. & Tuominen, J. (2011). Kehittyvät perusyksiköt osana verkostopuolustusta. *Sotilasaikakauslehti*, 86 (2), s. 19-22.
- Niemi, E.K. (toim.). *Aihkokonaisuuksien tavoitteiden toteutumisen seuranta-arviointi 2010*. Koulutuksen seurantaraportit 2012:1. Helsinki: Opetushallitus.
- Nokkala, A. (2012). Suomen puolustuskyvyn uskottavuus. Teoksessa Tarvainen, T. (toim.). *Näkökulmia puolustuskyvyn uskottavuuteen*. Helsinki: Puolustusministeriö.
- Ojala, J. (1995). *Upseerin etiikka*. Helsinki: Puolustusvoimien Koulutuksen Kehittämiskeskus.
- Ojala, J. (1999). Upseerin arvotutkimus. Teoksessa Salminen, E. (toim.). *Ajatuksia upseerin arvomaailmasta*. Helsinki: Kadettikunta.
- Ojala, J. (2007). *Toiminnan laadun parantaminen organisaation itsearvioinnilla – tutkimus Suomen puolustusvoimien tulosyksiköissä*. Lappeenranta: Lappeenrannan Teknillinen yliopisto.
- Opetushallitus (2004). *Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet*. http://www02.oph.fi/ops/perusopetus/pops_web.pdf. Luettu 6.4.2011.
- Opetushallitus (2012). *Opetushallitus*. <http://www.oph.fi/opetushallitus>. Luettu 19.6.2012.
- Opetusministeriö (2009). *Tutkintojen ja muun osaamisen kansallinen viittekehys*. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2009:24. Helsinki: Opetusministeriö.
- Opetusministeriö (2010). *Kasvaminen maailmanlaajuiseen vastuuseen: globaalivastuuprojektin ohjausryhmän loppuraportti*. http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2010/Gloaalivastuuprojektin_ohjausryhman_loppuraportti.html. Luettu 14.1.2011.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (2011). *Suomalaisten fyysinen aktiivisuus ja kunto 2010*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2011:15. Husu, P., Paronen, O., Suni, J. & Vasankari, T. Helsinki: OKM.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (2012). *Opetus- ja kulttuuriministeriö*. <http://www.minedu.fi/OPM>. Luettu 19.6.2012.
- Peltonen, M. (2012). Sodan ajan tarpeet ovat jääneet taka-alalle keskustelussa Puolustusvoimien uudistuksesta. Mielipide, *Helsingin Sanomat*, 6.4.2012.
- Peltoniemi, R. (2007). *Suomen puolustusjärjestelmän ydinosamisalueet ja niiden muutosbaasteet mahdollisessa Nato-jäsenyydessä*. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu.
- Poutvaara, P. (2010). Asevelvollisuus kansantalouden näkökulmasta. *Kylkirauta*, 1/2010, s. 5-7.
- Pyötsiä, E. (2011). *Puolustusvoimauudistus*. Prikaatikenraali Eero Pyötsiän esitelmä Hanasaaresa 3.10.2011 seminaarissa ”Suomen puolustuksen uudistus – miten voisimme hyödyntää Ruotsin kokemuksia?”. Esitelmä luettavissa <http://hanaholmen.fi>. Luettu 27.8.2012.
- Poliisiammattikorkeakoulu (2012). *Hakuvaatimukset*. <http://www.polamk.fi>. Luettu 19.6.2012.
- Puolustusministeriö (2010). *Suomalainen asevelvollisuus*. Helsinki: Puolustusministeriö.
- Puolustusvoimat (2012). *Puolustusvoimat*. <http://www.puolustusvoimat.fi>. Luettu 19.6.2012.
- Pääesikunta (2010). *Varusmieskoulutuksen yleisjärjestelyt*. Pvojhjek koulutus 021. HG325/16.3.2010.
- Pääesikunta (2011). *Varusmiesten osaamisen tunnustaminen ja siirtyminen siviiliin*. Helsinki: Pääesikunnan henkilöstöosasto.
- Pääesikunta (2012). *Vuosikertomus 2011*. Helsinki: Pääesikunta. <http://www.puolustusvoimat.fi>. Luettu 19.8.2012.
- Rintanen, H. (2000). *Terveys ja koulutuksellinen syrjäytyminen nuoren miehen elämänsäällä*. Acta Uni-

- versitatis Tampereensis 740. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Rodrik, D. (2011). *The Globalization Paradox: Why Global Markets, States, and Democracy Can't Coexist*. Oxford: Oxford University Press.
- Sadankomitea (2010). *Eurooppalainen maanpuolustus ja asevelvollisuus*. Helsinki: Sadankomitea.
- Sisäasiainministeriö (2012). *Sisäisen turvallisuuden ohjelma: turvallisempi huominen*.
<http://194.89.205.67/sisainturvallisuus>. Luettu 25.8.2012.
- Suomen perustuslaki* (1999). (11.6.1999/731)
- Tasavallan presidentti* (2012). Esittely 15.6.2012. <http://valtioneuvosto.fi/toiminta/paatokset>. Luettu 19.8.2012.
- Toiskallio, J. & Mäkinen, J. (2009). *Sotilaspedagogiikka: sotiluuden ja toimintakyvyn teoriaa ja käytäntöä*. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu.
- Tuomi, I. (2011). *Paniikkitilanteessa näkökenttä supistuu*. Mielipide, Helsingin Sanomat, 18.11.2011.
- Turunen, I. (2010). Asevelvollisuus – taloudellinen ja toimiva ratkaisu. *Kylkirauta*, 2/2010, s.12-14.
- Valtioneuvosto (2009). *Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 2009*. Helsinki: Valtioneuvosto.
- Valtioneuvosto (2010). *Yhteiskunnan turvallisuusstrategia*. Helsinki: Puolustusministeriö.
- Valtioneuvosto (2012). *Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitettun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta*. 422/2012. <http://www.finlex.fi>. Luettu 16.8.2012.
- Valtioneuvoston Sektoritutkimuksen neuvottelukunnan turvallisuusjaosto (2009). *Kansallinen turvallisuustutkimuksen strategia*. Sektoritutkimuksen neuvottelukunnan julkaisuja 17: 2009. <http://www.defmin.fi>. Luettu 3.2.2009.
- Valtonen, V. (2010). *Turvallisuustoimijoiden yhteistyö operatiivis-taktisesta näkökulmasta*. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu.
- Virta, S. (2011). Turvallisuuden tutkimus: tieteenalat ja monitieteisyyden lähtökohtia. *Tiede ja Ase*. Helsinki: Suomen Sotatieteellinen seura.